

КОНЦЕПТУАЛЬНА ПРИРОДА ТА ГЕНЕЗИС РОЗВИТКУ ПОНЯТТЯ «АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СФЕРІ»

Заярний Олег Анатолійович

*к.ю.н., асистент кафедри адміністративного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Модернізація державного управління, поєднана з проникненням електронно-цифрових технологій у механізм його здійснення, поява нових видів і форм інформаційної діяльності, неухильно веде до істотного розширення інформаційної сфери, посилює інтеграційні процеси між її елементами та інструментами діяльності публічної адміністрації.

Існуючі в інформаційній сфері України суспільні відносини підпадають під дію положень понад п'яти тисяч нормативно-правових актів різної юридичної сили, що актуалізує проблему узгодження регулятивних та охоронних норм, якими визначаються правові основи інформаційної діяльності, наслідки порушення встановлених обмежень, стимулів та заборон, поєднаних у правових режимах такої діяльності.

Інформаційна сфера, не маючи чітко визначених нормами права меж [1, с. 48; 2; 3, с. 180], існує та розвивається за внутрішніми, властивими лише їй законами, правилами, у зв'язку з чим постає чутливим фактором життєдіяльності суспільства, недооцінка якого може призвести до виникнення соціально-політичних, економічних, а також правових конфліктів.

Останніми роками наукою інформаційного права було вироблено узагальнююче поняття, яким позначаються всі види проступків в інформаційній сфері - «інформаційне правопорушення» [4, с. 474, 475; 5, с. 208 - 214; 6, с. 486].

Структуру наведеного поняття згідно з концепцією його авторів утворюють: інформаційні злочини, адміністративні інформаційні правопорушення, цивільно-правові інформаційні правопорушення, дисциплінарні інформаційні проступки [7, с. 209; 8, с. 25; 9].

Метою цієї статті є дослідження правової природи, сутності та історичних концепцій поняття «адміністративне правопорушення в інформаційній сфері»,

визначення основних положень легально сприйнятої концепції цього поняття на сучасному етапі розвитку адміністративно-деліктного законодавства України.

Предмет цієї статті утворюють вироблені юридичною наукою основні концептуальні підходи до визначення правової природи, сутності та змісту поняття «адміністративне правопорушення в інформаційній сфері», а також правові та історичні проблеми, зумовлені вирішенням питання про його співвідношенням з поняттям «адміністративний проступок».

Порушена у цій статті проблематика була предметом досліджень багатьох науковців та практиків: В. К. Колпакова, О. О. Леонідової, О. В. Палушкіна, Д. Б. Савчішкіна та інших, однак поза увагою дослідників залишилися окремі фактори, які безпосередньо впливають на формування адміністративних правопорушень в інформаційній сфері як наукового поняття та різновиду інформаційних правопорушень, що вимагають самостійного наукового осмислення.

Формулюючи склади адміністративних правопорушень в інформаційній сфері, законодавство України аналогічно до законодавства більшості країн Світу не містить легального визначення цих деліктів, так само, як і поняття «адміністративне інформаційне правопорушення».

Така законодавча прогалина була заповнена багатоаспектними визначеннями вказаних понять, виробленими наукою адміністративно-деліктного та інформаційного права.

О. В. Палушкін розглядає поняття «адміністративне інформаційне правопорушення», як суспільно небезпечне, протиправне, винне діяння (дію чи бездіяльність) деліктоздатної особи, що посягає на встановлений порядок управління, яке вчинене в інформаційній сфері чи з використанням інформаційних засобів або технологій роботи з інформацією незалежно від її форми, чи в іншій сфері людської діяльності в умовах інформаційного середовища [8, с. 25].

На думку Д. Б. Савчішкіна, адміністративне правопорушення у галузі зв'язку та інформатизації - це діяння, за яке передбачена адміністративна відповідальність, адміністративне покарання, що виражається як у майнових стягненнях, зокрема, адміністративний штраф, так, і немайнових обмеженнях правопорушника, наприклад, попередження [10, с. 10].

Адміністративні інформаційні правопорушення перебуваючи у тісному логічному зв'язку з більш загальним (родовим) поняттям «адміністративне правопорушення» і виступає результатом наукового, еволюційного розвитку двох основних концепцій, в яких розкривається правова природа та сутність

цього виду правопорушень. В основі кожної з цих концепцій перебувають, перед усім, правові форми взаємодії держави та людини у відносинах функціонування публічної адміністрації, а також характер правового зв'язку проступку з мірами адміністративної відповідальності.

Існуючі в юридичній літературі концепції «адміністративного правопорушення» відображають не лише історичну природу цього поняття, умови його становлення, як ключової юридичної конструкції адміністративного права, але виконують важливу методологічну функцію, пов'язану з вирішенням питання про співвідношення понять «адміністративне правопорушення» та «адміністративний проступок». Згідно з однією з концепцій поняття «адміністративного правопорушення»: «Його виникнення пов'язано із становленням розвитком адміністративної юстиції».

Інститут адміністративної юстиції як правова реальність є результатом реалізації ідей Великої французької революції 1789— 1794 років. Саме вони сформували розуміння про необхідність контролювати дії адміністрації. Мета такого контролю — забезпечити відповідальність адміністрації за рішення, які порушують права громадян та інших суб'єктів громадянського суспільства» [11, с. 23]

Правовими передумовами для визнання держави відповідальною за свої рішення стало закріплення в нормах Конституції Французької Республіки серед комплексу природніх прав людини, права на свободу думки і слова, вільне поширення поглядів і переконань, права на звернення до органів державної влади з петицією чи іншою скаргою, клопотанням про надання інформації, необхідної людині для її життєдіяльності, а також права на оскарження рішень, дій або бездіяльності суб'єктів владних повноважень, (Глава перша розділу 1 Конституції Французької Республіки від 03.09.1791 року) [12, с. 234].

Загальна Декларація прав людини і громадянина від 26.08.1789 року у ст. 11 було передбачено норми, згідно з якими: «Свобода вираження думки і поглядів є одним з найцінніших прав людини; Кожен громадянин у зв'язку з цим може висловлюватися, писати та публікуватися вільно під загрозою відповідальності лише за зловживання цією свободою у випадках, передбачених законом [12, с. 209]. Аналіз змісту загальних положень буржуазного законодавства про права людини і громадянина показує, що поряд із конституційним проголошенням інформаційних прав особи, Конституцій Французької Республіки та Загальна Декларація прав людини і громадянина визнали відповідальними за порушення цих прав державу, а також інших осіб, які поширюють неправдиві відомості чи дані.

Як зазначав А. Я. Антонович, право вільного вираження своїх думок і переконань в друкованій формі походить із права людини вільно розпоряджатися своїми силами для досягнення законних цілей. Проте, аналогічно до реалізації будь-якого права, і тут можливі зловживання. Наклеп, поширений в друкованій формі проти приватної особи, образа в друкованих засобах масової інформації суспільної моралі, заклики до не підкорення владним (управлінським приписам), тощо має бути віднесене до зловживань «друкованим словом» та до таких протиправних діянь, які вимагають застосування заходів запобігання і припинення. З іншого боку, необхідність належного правового регулювання «друкованого слова» зумовлюється його значенням для усього суспільства.

Чим тісніше приватна діяльність пов'язується з суспільною, тим менше вона може бути «віддана сама собі», і тим більше виникає потреба у регулюванні такої діяльності державою [13].

Разом зі змінами, яких зазнали конституційний та суспільний лад, як самої Французької республіки, так, і інших країн західної Європи, держава почала все більше набувати та здійснювати сервісно-регуляторні функції, спрямовані на забезпечення реалізації прав громадян, господарських об'єднань, інших комерційних утворень [14].

Це призвело до акумулювання в межах державного апарату значного обсягу інформації про чинні закони та покарання за їх вчинення; про встановлені і сплачені податки; про умови набуття того чи іншого правового, перш за все спеціального статусу; про правила розподілу земель та процедури їх одержання; про умови виконання громадянами обов'язків, покладених на неї державою.

Фактично створивши монополію на володіння та розпорядження офіційною інформацією, держава породила механізм публічного адміністрування, в межах якого відсутність у особи необхідних офіційних відомостей чи даних про підстави, форми реалізації, закріплених за нею прав та обов'язків унеможливує її участь в різних сферах суспільних відносин.

Між тим, на початкових етапах формування сучасної держави, не зважаючи на фактичну монополізацію обігу інформації в суспільстві, законодавство, чинне наприкінці вісімнадцятого – в першій половині дев'ятнадцятого століття, попри декларування відповідальності публічної адміністрації за свою діяльність, насправді передбачало лише поодинокі стягнення за найбільш істотні порушення публічного порядку в інформаційній сфері, суб'єктами яких виступали посадові та службові особи органів державної влади.

Наприкінці 19 століття в країнах західної Європи істотно зросла кількість адміністративних актів, якими порушувалися права особи. У зв'язку з цим, ряд держав були змушені визнати себе відповідальними за діяльність своєї публічної адміністрації, навіть, якщо вони вчинялися в межах наданої компетенції, шляхом розширення складів правопорушень, суб'єктами яких виступають посадові та службові особи органів державної влади, органів місцевого самоврядування. На цій основі виникла юридична потреба у формуванні інституту адміністративної юстиції, призначеного для вирішення спорів (врегулювання конфліктів) між представниками суб'єктів публічної адміністрації та громадянами, юридичними особами [15, с. 107; 16].

Саме на інститут адміністративної юстиції в країнах західної Європи було покладено завдання з правової кваліфікації порушень прав на інформацію, свободу вираження поглядів і переконань, встановлених правових режимів інформації, вчинених суб'єктами публічної адміністрації при виконанні покладених на них функцій і завдань.

Отже, розглядати виникнення адміністративного правопорушення як юридичної реалії і одного з інститутів адміністративної юстиції можна лише з виникненням інституту відповідальності публічної адміністрації перед людиною за свою діяльність, формування системи спеціальних органів судової влади, наділених компетенцією щодо скасування протиправних рішень, дій, бездіяльності вказаних суб'єктів, застосування санкцій за порушення встановленого публічного правопорядку, включно з інформаційною сферою.

Від так, такі правові феномени, як: «Адміністративне право, адміністративне правопорушення, адміністративна юстиція виникають фактично одночасно й існують в інтегративних зв'язках системним утворенням». У такому контексті адміністративні правопорушення — це правопорушення у сервісно-регуляторній сфері адміністративного права».[17, с. 18]

Отже, виходячи із базових положень сервісно-регуляторної концепції адміністративних правопорушень, це поняття в межах інформаційної сфери можна розглядати як протиправне, винне, діяння (дію чи бездіяльність), вчинене суб'єктом публічної адміністрації у зв'язку з невиконанням чи неналежним виконанням сервісно-регуляторних чи контрольних-наглядних функцій в інформаційній сфері, що має наслідком порушення передбачених актами законодавства прав особи на інформацію, встановлених правових режимів інформації, або обмеження доступу до державних інформаційних ресурсів, за

яке законом встановлена адміністративна відповідальність, реалізація якої здійснюється виключно в судовому порядку.

Такий підхід до визначення сутності адміністративних правопорушень, зокрема тих, що вчиняються в інформаційній сфері одержав легальне закріплення в законодавстві Англії, Франції ФРН, США, інших держав з розвинутою економікою наприкінці дев'ятнадцятого століття та розвивається в нормах чинного адміністративно-деліктного законодавства.

Згідно з іншою концепцією, що одержала в літературі назву (караної), адміністративні правопорушення є результатом трансформації поліцейських чи фіскальних проступків, за які встановлювалася кримінальна відповідальність, у зв'язку з чим такі делікти одержали назву «кримінальних проступків» [16].

П. П. Пусторослев досліджуючи в своїх працях проблему розмежування злочинів та інших видів правопорушень зазначав, що з логічної точки зору розмежувальною ознакою виступає лише те, що притаманно кожному з двох груп явищ, які відмежовуються і не властиве іншим явищам. Відповідно, розмежувальною ознакою злочинного діяння у сфері протиправного може бути лише те, що притаманне кожному злочину та не властиве ніякому некримінальному правопорушенню [18].

«Історичний аналіз свідчить, що виникнення поняття «адміністративний проступок» пов'язано зі спробами вдосконалити кримінальне законодавство шляхом розмежування кримінальних вчинків за ступенем суспільної небезпеки». В. К. Колпаков вважає, що: «Найбільш вдало таке розмежування було здійснено у французькому Кодексі 1795 року. У ньому виділялись: а) злочини - діяння, за які передбачали тілесні покарання; б) проступки або делікти — діяння, за які передбачали покарання виправного характеру» [19, с. 21, 22] На відміну від карного права Франції, законодавство Німеччини поділяло кримінально каранні діяння на злочини, проступки та порушення.

При легальному встановленні ознак складів тих чи інших кримінально караних діянь, законодавство Пруссії, а згодом і Німеччини виходило із так званого «адміністративного розсуду» відносно засобів кримінального примусу, що призвело до розуміння адміністративних правопорушень, як – невиконання або неналежного виконання громадянами обов'язкових приписів суб'єктів публічної адміністрації, або вчинення таких діянь, за які покарання призначалося в адміністративному порядку. Метою таких покарань було не відновлення порушеного права чи охоронюваного законом інтересу, а показання за не підкорюваність волі суб'єктів публічної адміністрації [16] Наведена концепція офіційно була визнана законодавством Німеччини в період 18 –

перша половина 19 століття і проіснувала до формування адміністративного проступку його власному сучасному розумінні.

Незважаючи на декларування на найвищому (конституційному) рівні у Франції та Німеччині прав на свободу думки і слова, вільного поширення своїх поглядів та переконань, законодавство цих країн не проводило чіткого поділу інформаційних правопорушень на злочини, адміністративні, дисциплінарні проступки та цивільні правопорушення.

У зв'язку з цим чинне у дев'ятнадцятому столітті законодавство за правопорушення у сфері інформації та друку встановлювало, як кримінальні покарання для авторів, редакторів, так, і заходи адміністративного примусу, розраховані на видавництва, засоби масової інформації (пресу).

Як зазначав А. І. Єлестратов: «Система попереджувальних (цензурних) заходів в другій половині дев'ятнадцятого століття на заході поступилася карній системі. Друкувати тепер можна все, що завгодно, твори тепер не підлягають попередньому перегляду, виправленню з боку цензора, а до видавців тепер не застосовуються стягнення в адміністративному порядку, але, забудь-яке правопорушення в пресі тепер автору, видавцю, редактору і, навіть типографу загрожує кримінальне покарання.

Видавнича справа та преса більше не страждає за шкідливі для правлячої влади напрямки: відповідальність встановлюється за порушення законів в судовому порядку.

Карна система закріпилася в Англії на початку дев'ятнадцятого століття, в Німеччині – з 1874 року, у Франції – з 1848 року, тобто, часу прийняття у цих державах законів про засоби масової інформації (пресу). У Франції, для випуску нового періодичного видання вимагалася попереднє повідомлення прокурора. Проте, з посиленням відповідальності у сфері обігу інформації та видавничої діяльності, відкривати книжні магазини чи видавництва стало можливим без попередньої реєстрації в уповноважених органах державної влади.

Натомість, в Німеччині ніякого повідомлення про видавничу діяльність не вимагалось, але, необхідною була державна реєстрація видавництва або книжкової торгівлі в уповноважених органах виконавчої влади.

Однак, скасування права утримання (державної реєстрації) книгарень та видавництв за законодавством Німеччини не передбачалося. В той же час, німецьке право допускало накладення поліцією арешту на друковані твори за умови передачі протягом дванадцяти годин справи прокурору та подальших дванадцяти годин до суду. Якщо протягом п'яти днів з дня поліцейського арешту суд не підтвердить його законність, арешт підлягав скасуванню [20].

Так само, як і в країнах західної Європи, чинне на землях України законодавство з часів Київської Русі і до кінця першої половини дев'ятнадцятого століття не проводило легального розмежування злочинів, проступків та адміністративних правопорушень.

Незважаючи на постійне підвищення юридико-технічної якості карних законів, розширення складів проступків, формування багаторівневої системи покарань, проведення кодифікації охоронних норм, проблема розмежування злочинів та деліктів майже до середини 20 століття, так і не була остаточно розв'язана.

Перші легальні спроби вирішення окресленої проблематики на законодавчому рівні були здійснені в нормах Уложення Про покарання кримінальні та виправні, (далі – Уложення), прийнятого 15.08.1845 року.

Згідно з нормами ст. 1 цього законодавчого акту: «Будь-яке порушення закону, через яке здійснюється посягання на недоторканість прав верховної влади або встановленою нею влад, або права, чи безпеку суспільства, або приватних осіб є злочином».

Проступком іменується: «Порушення правил, прав, приватної чи суспільної безпеки чи користі, охоронюваних законом», ст. 1 Уложення. Поряд з цим, Уложення у ст. 3 закріплювало норму, за якою правила публічного управління визнавалися об'єктом протиправних посягань з боку проступків, покарання за які призначалися виходячи з ступеня його суспільної небезпеки та роду самого діяння [21, с. 174].

Зазначена лінія законодавчого розмежування злочинів та проступків одержала свій розвиток в нормах спеціальної частини Уложення Про покарання кримінальні та виправні в тому числі щодо інформаційних правопорушень. Норми уложення надавали великого значення інформаційним правопорушенням, особливо тим, які посягали на авторитет органів влади Російської імперії, інформаційну безпеку, церковний лад, свободу світогляду та віросповідання, діяльність преси та видавничої діяльності. Буквальний зміст норм Уложення вказує на домінування серед інформаційних правопорушень саме злочинів, покарання за які призначалися судом чи судом присяжних у формі позбавлення волі, висилки на каторжні роботи, тілесних ушкоджень, конфіскації усього майна чи дарованих вольностей.

Натомість, інформаційні проступки не одержали широкого визнання в Уложенні, що обумовлено їх не значним ступенем суспільної небезпеки, нездатністю навіть у сукупності підірвати авторитет чи стабільність імперської влади. У зв'язку з цим, норми карного права переважно встановлювали

покарання за інформаційні проступки у формі арешту, позбавлення спеціального права, виправних робіт чи конфіскації майна. Через малозначність таких діянь та профілактичний характер стягнень за інформаційні проступки, справи про притягнення до юридичної відповідальності за такі види деліктів розглядалися судом присяжних, а в частині накладення стягнень у формі конфіскації майна, стягнення штрафу – органами поліції або посадовими особами міністерства Народної освіти.

Поряд із судовою відповідальністю, що покладалася на фізичних осіб, для безцензурних періодичних видань, встановлювалася відповідальність адміністративна у формі попередження, при чому третє попередження протягом встановленого законом строку мало наслідком припинення діяльності видання.

Адміністративні стягнення передбачалися лише у якості тимчасових, перехідних заходів, застосування яких мало наслідком припинення періодичного видання.

Практичні результати безцензурності, передбачені для великих творів, ставилися в залежність з одного боку від того, чи буде виконуватися закон, що допускає лише судове переслідування, з іншого боку, від того, якою мірою і як буде використовувати адміністрація право попереднього арешту книг, визнаних нею особливо небезпечними, уповноважена посадова особа зобов'язана відкрити судове переслідування одночасно з накладенням арешту.

Існуючі на той час очікування від такої системи адміністративних покарань не виправдалися. Попередній арешт за розпорядженням цензурного відомства (Міністерства народної освіти), що передбачався проектом Закону «Про народну освіту», як виняток із сформованої практики, поступово перетворився на загальне правило [22]. Викладене вище вказує на те, що законодавство Російської імперії, чинне на території України у дев'ятнадцятому столітті фактично легалізувало систему адміністративних покарань за проступки, що вчинялися в інформаційній сфері спеціальними суб'єктами, як фізичними, так юридичними особами – книговидавцями, авторами літературних та художніх творів, періодичними виданнями.

За такого законодавчого підходу, адміністративні проступки постають, як порушення встановлених державою спеціальних правил здійснення окремих видів діяльності, а кримінальні проступки – як порушення встановлених правил управління діяльності публічної адміністрації в інформаційній сфері.

Досліджуючи проблеми забезпечення правового порядку у сфері діяльності друкованих засобів масової інформації, видавництв та книгарень В. М. Грібовський зазначав проте, що до 17 жовтня 1905 року друковані засоби

масової інформації та видавнича діяльність в Російській імперії перебували у вкрай скрутному становищі. Існувала загальна та спеціальна цензура; діяла концесійна система щодо періодичних видань; урядові органи наділялися широким колом прав щодо заходів впливу на вказані об'єкти: правом застережень; усуненням від обговорення окремих питань; призупинення чи остаточне припинення діяльності газет та журналів. У разі виявлення ознак злочину уповноважений орган чи посадова особа наділялася правом накладати арешт на всі віддруковані примірники видань з подальшою передачею матеріалів до суду. Такий арешт також міг накладатися на друкарські засоби, які використовувалися для виготовлення вилучених примірників видань чи брошур.

У разі не дотримання формальних вимог, встановлених законом, наприклад, за відсутності вказівки на примірниках друкованих видань адреси видавництва чи типографії, або наявності в ньому ознак злочину, уповноважений орган чи посадова особа, яка здійснює нагляд у сфері діяльності засобів масової інформації та видавничої справи має право накласти арешт на відповідний номер видання, а також ініціювати судове переслідування осіб, винних у його випуску [23].

Після революції 1917 року, абсолютна більшість суб'єктів інформаційної діяльності: (видавництв, інформаційних агентств, книгарень, періодичних видань) опинилися у державній власності, а сама держава стала фактичним монополістом прав на інформацію та інформаційні ресурси, системи зв'язку.

Такі радикальні перетворення у правовому регулюванні інформаційних відносин та в умовах функціонування інформаційної сфери викликали істотні зміни в межах інституту юридичної відповідальності за інформаційні правопорушення. Сутність таких змін виявлялася у скасуванні відповідальності за злочини та проступки, що посягали на авторитет царської влади, церковний лад, свободу віросповідання.

Разом з посиленням контрольно-наглядових функцій держави, втрати нею сервісно-регуляторної сутності, законодавство СРСР стрімко починає наповнюватися складами злочинів та адміністративних правопорушень, що посягають на встановлений правовий режим інформації, інформаційну безпеку, управління державними архівами, фондами установами зв'язку та телекомунікаційними системами. Відповідальність за такі правопорушення встановлювалася для фізичних осіб, і як виняток, для посадових та службових осіб публічної адміністрації, але не самої держави чи її органів.

Головною ж відмінністю між злочинами та адміністративними правопорушеннями в інформаційній сфері тепер вже були не суб'єкт вчинення,

об'єкт протиправного посягання, форма вини порушника, правові наслідки протиправного діяння, а – ступінь суспільної небезпеки кожного з видів правопорушень.

Окрім цього відповідальність за інформаційні правопорушення, визнані законодавством СРСР адміністративними виражалася переважно у формі штрафу, виправних робіт, конфіскації майна, яке стало безпосередньо знаряддям чи предметом делікту та реалізовувалася переважно у позасудовому порядку [24].

Ці та ряд інших змін, яких зазнало законодавство про адміністративні правопорушення в інформаційній сфері прямо вказує на легалізацію в його нормах карної (поліцейської) концепції цього виду деліктів.

Доктринальною основою для такої концепції стали результати наукових досліджень А. І. Єлістратова про відсутність об'єктивних підстав на судове вирішення спорів щодо правомірності рішень адміністрації; ототожнення адміністративного оскарження з адміністративною юстицією, відстоюваного у працях Д. М. Чечота, Н. Г. Саліщевої ; теорія адміністративного примусу, до якого належать адміністративні стягнення, обґрунтована в роботах М. І. Єропкина, Л. Л. Попова, А. П. Ключниченко); теорія шкідливості адміністративного проступку як матеріальної підстави для розмежування злочинів і адміністративних проступків, розвинута в монографічних дослідженнях В. Л. Ковалю, Д. М. Бахраха, Ю. П. Битяка та інші).

Наслідком нормативного визнання поліцейської концепції адміністративних правопорушень стало включення цього поняття до одного синонімічного ряду разом з адміністративними проступками, що знайшло своє відображення в положеннях ст. 7 Основ законодавства СРСР «Про адміністративні правопорушення» 1980 року [24].

Така законодавча модель поняття «адміністративне правопорушення» зберегла своє продовження в нормах загальної та спеціальної частин КУпАП, ст. 9 якого адміністративним правопорушенням (проступком) визнає протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність» [25].

В період прийняття КУпАП 07.12.1984 року держава зберігала за собою монополію на офіційну, а часто і масову інформацію. У зв'язку з чим інформація та інформаційні ресурси набули значення засобів маніпулювання масовою свідомістю громадян, стали загальним інструментом підтримки

авторитету та непорушності радянської влади, а сама держава, її органи та посадові особи, зазвичай не розглядалися законом, як суб'єкти адміністративної відповідальності за правопорушення в інформаційній сфері.

З визнанням в нормах ч. 2 ст. 3 Конституції України держави відповідальною перед людиною за свою діяльність поряд з забезпеченням кожній людині і громадянину права вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір, ч. 2 ст. 34 Основного Закону [26], перед законодавчим органом гостро постала проблема щодо встановлення та реального забезпечення цих конституційних приписів спеціальними гарантіями.

Закон України «Про інформацію» у якості однієї з таких гарантій визнав юридичну відповідальність за порушення права на інформацію. [27].

Зазначені аспекти юридичної відповідальності щодо інформаційної сфери одержали свій розвиток в нормах КУпАП та інших актах адміністративно-деліктного законодавства України, положення якого зазнали істотних змін в частині розширення складів адміністративних інформаційних правопорушень.

Основний вектор таких змін стосувався, перед усім законодавчого закріплення складів адміністративних правопорушень, відповідальність за які настає для спеціальних суб'єктів: посадових та службових осіб публічної адміністрації, юридичних осіб приватного права, а також фізичних осіб-підприємців.

Попри закладення перших сучасних підвалин сервісно-регуляторної концепції адміністративних правопорушень в інформаційній сфері, КУпАП зберіг нормативні рудименти поліцейської концепції, що виявляються у широкому застосуванні позасудових процедур притягнення до адміністративної відповідальності, відносно незначній кількості складів правопорушень, відповідальність за які покладається на посадових та службових осіб суб'єктів публічної адміністрації, невизнаністю юридичної особи суб'єктом адміністративної відповідальності.

Сприйнята законодавством України концепція поняття «адміністративне правопорушення», під впливом різних історико-політичних процесів, що відбувалися на українських землях увібрала в себе елементи обох течій щодо розвитку цього поняття.

Такий висновок ґрунтується на положеннях адміністративно-деліктного законодавства, в яких відбивається сутність та правова природа адміністративних правопорушень в інформаційній сфері, зокрема:

1. Адміністративним правопорушенням (проступком) визнається діяння (дія або бездіяльність), що посягає на встановлений порядок управління, власність, громадський порядок, права та свободи людини і громадянина, які охороняються законом, (ч. 1 ст. 9 КУпАП) [25].

2. Формулюючи склади адміністративних правопорушень, законодавство України встановлює адміністративні покарання, як для посадових осіб публічної адміністрації, так, і щодо фізичних та юридичних осіб приватного права, зокрема, які здійснюють окремі види суспільної діяльності.

3. Визнані законом у якості адміністративних правопорушень діяння вчиняються не лише в сервісно-регуляторній сфері діяльності публічної адміністрації, але, і в інших сферах суспільної діяльності, де діють спеціальні правила поведінки, встановлені державою.

4. Санкції за адміністративні правопорушення мають, як майновий, так, і організаційний чи особистий характер, (ст. 24 КУпАП [25], ст. 239 ГК України) [28].

5. За адміністративні правопорушення стягнення можуть застосовуватися не лише органами адміністративної юрисдикції, але, і безпосередньо судом в порядку передбаченому КАС України, (ст. 247 КУпАП 25], ст. 17 КАС України) 29].

Таким чином, адміністративні інформаційні правопорушення як наукове поняття, вид протиправних діянь в інформаційній сфері та предметна складова адміністративної деліктології виступають зовнішнім юридичним наслідком юридичних конфліктів, обумовлених неузгодженістю потребами та інтересами членів інформаційного суспільства з одного боку і діючими в межах правового інформаційного простору нормативними обмеженнями, дозволами, заборонами з іншої сторони.

В умовах розвитку інформаційного суспільства, збільшення впливу інформації на суспільно-політичні та правові процеси, визнання на конституційному рівні держави відповідальною перед людиною за свою діяльність, поняття «адміністративного інформаційного правопорушення» за своєю сутністю набуває все більш тісний зв'язок з діяльністю публічної адміністрації.

Як наслідок, такі правопорушення все частіше вчиняються у сервісно-регуляторній сфері діяльності держави, у зв'язку з чим поступово втрачається їх поліцейська сутність.

Список використаних джерел:

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Арістова Ірина Василівна. – Х., 2002. – 476 с.
2. Зверева Е. А. Правовой режим информации в отношениях с участием субъектов предпринимательской деятельности / Е. А. Зверева. - М. -2008.
3. Коваленко Л. П. Інформаційне право України: проблеми становлення та розвитку : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Лариса Павлівна Коваленко. – Х., 2014. – 419 с.
4. Бачило, И. Л. Информационное право: учебник/ И. Л. Бачило. – М.: Высшее образование, Юрайт-Издат, 2011, 522 с.
5. Полушкин А. В. О понятии информационного правонарушения //А. В. Полушкин /Российский юридический журнал №3. -2009. - С. 208-214
6. Волков Ю. В. Информационные правонарушения: ответственность информационная. Актуальные вопросы административного и информационного право. Материалы международной научно-практической конференции. Под ред. Г. Ф. Ручкиной, М. А. Лапиной.- М. - 2013. Финансовый университет. – С. 486-494.
7. Правдюк С. А. : Класифікація інформаційних правопорушень // С. А. Правдюк. / Порівняльно-аналітичне право. – 2013. - № 4. – с. 209 – 211
8. Полушкин А. В. Информационное правонарушение: понятие и виды: автореф. дис. канд. юрид. наук., А. В. Полушкин. - Екатеринбург – 2009.- 26 С.
9. Лапин, В. И., Лапина, М. А., Ревин, А. Г. Информационное право: учебное пособие/ Под ред. И. Ш. Киялханова. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. // www.consultant.ru
10. Савчишкин Д. Б. Административная ответственность в области связи и информатизации: автореф. дис. канд. юрид. наук //Д. Б. Савчишкин / Москва. – 2011. – 16 с.
11. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : [навч. посіб.] / В. К. Колпаков. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 256 с.
12. Черниловский З. М. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран // З. М. Черниловский. - М. - 1984.- 472 с.
13. Антонович А. Я. Курс государственного благоустройства [полицейского права]. / [Части 1 и 2]. / [оттиск из "Университетских известий", 1889]// А. Я. Антонович. – Киев. - 1890 г.

14. Попов Л. Л., Мигачев Ю. И., Тихомиров С. В. Административное право России: [учебник]. - 2-е изд., перераб. и доп. [отв. ред. Попов Л. Л.]. - "Проспект", 2010 // [Электронная справочная система Гарант -Айро].

15. Гриценко І. С. Історичний досвід запровадження адміністративної юстиції: Українська традиція. // І. С. Гриценко. / Адміністративне право і процес № 1 (3). 2013. – с. 107 – 121

16. Административная ответственность. Учебно - практическое пособие // Э. Г. Липатов, А. В. Филатова, С. Е. Чаннов / Под. Ред. С. Е. Чаннов. – Москва. – Волтерс Клувер.- 2010 //www.consultant.ru

17. Колпаков В. К. Деліктний феномен в адміністративному праві України: автореф. ... дис. доктора юрид. Наук. : [спец. 12.00.07]. // Валерій Костянтинович Колпаков / К. – 2005. – 37 С.

18. Пусторослев П. П. Анализ понятия о преступлении. // П. П. Пусторослев. – Москва. - Университетская типография. – 1892 / [Электронная библиотека юриста]. [Справочно-поисковая система Гарант-Айро]

19. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : [навч. посіб.] / В.К. Колпаков. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 256 с.

20. Елистратов А. И. Основные начала административного права / А. И. Елистратов. – М. : Изд-во Г. А. Лемана, 1914. – 333 с.

21. Чистяков О. И. Российское законодательство X - XX веков. Том 6. Законодательство первой половины XIX века.- М., 1988.- 432 с.

22. Арсеньев К. К. Законодательство о печати // К. К. Арсеньев. - С.-Петербург, типо-литография Ф. Вайсберга и П. Гершунина, 1903. / [Электронная библиотека юриста]. [Справочно-поисковая система Гарант-Айро].

23. Грибовский В. М. Государственное устройство и управление Российской империи (из лекций по русскому государственному и административному праву). - Одесса, типография Техник, 1912. / [Электронная библиотека юриста]. [Справочно-поисковая система Гарант-Айро]

24. Основы законодательства Союза ССР и союзных республик об административных правонарушениях // Ведомости Верховного Совета СССР. 1980. № 44. Ст. 909.

25. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 // Відомості Верховної Ради УРСР.- 1984.- додаток до № 51.- Ст. 1123 (з наступними змінами та доповненнями).

226. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

27. Про інформацію. Закон України від 02. 10. 1992 р. № 2657-ХІІ.- Відомості Верховної Ради України. - 1992.- № 48. –Ст. 650 в редакції Закону України від 13.01.2011 р.

28. Господарський Кодекс України : Закон України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – № 19–20; № 21–22. – Ст. 144.

29. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36. – № 37. – Ст. 446.

В межах цієї статті досліджуються правові, історичні та організаційні передумови формування поняття «адміністративне правопорушення в інформаційній сфері», визначаються форми його співвідношення з поняттям «адміністративний проступок в інформаційній сфері», розкриваються основні положення сприйнятої законодавством України концепції цього виду інформаційних правопорушень, визначається їх зв'язок з діяльністю публічної адміністрації.

Ключові слова: «адміністративне правопорушення в інформаційній сфері», «адміністративний проступок», «адміністративна юстиція», «інформаційна сфера», «інформація», «публічна адміністрація».

В рамках настоящей статьи исследуются правовые, исторические и организационные предпосылки формирования понятия «административное правонарушение в информационной сфере», определяются формы его соотношения с понятием «административный проступок в информационной сфере», раскрываются основные положения нормативно воспринятой концепции соответствующего вида информационных правонарушений, выясняется его связь с деятельностью публичной администрации.

Ключевые слова: «административное правонарушение в информационной сфере», «административный проступок», «административная юстиция», «информационная сфера», «информация», «публичная администрация».

The article examines legal, historical and organizational prerequisites for the formation of the concept "administrative offense in the information sphere". The author defines the forms of its relationship with the concept of "administrative infraction in the information sphere", its connection with the activities of public administration and reveals the basic provisions of the normative concept of the respective type of information offenses.

The author also notes that the formation of the concept of "administrative offense in the information sphere" is a direct result of the formation of the institute of the administrative justice and a direct consequence of the expansion of service and regulatory functions of the state

Key words: *administrative offense in the information sphere, administrative infraction, administrative justice, information sphere, information, public administration.*